

Germandats d'ajuda mútua a Maçanet de la Selva (1900-1968)

TALLER D'HISTÒRIA
DE MAÇANET DE LA SELVA *

Les germandats d'ajuda mútua i socors s'organitzaren cap a finals del segle XIX per omplir el buit d'assistència que sentia la gent del camp. El fet destacable és que en un poble petit com era llavors Maçanet es fundessin al mateix temps dues germandats amb les mateixes finalitats i idèntiques funcions. En foren la causa motius polítics o antagonismes de grup, que amb el temps quedaren superats, ja que per damunt de les diferències polítiques es posà de manifest la fidelitat a les respectives germandats. Per confeccionar aquest treball s'han utilitzat els llibres d'actes i de caixa i altra documentació original que es guardava en diferents cases particulars. Avui, aquesta documentació és dipositada a l'arxiu del Taller d'Història de Maçanet de la Selva.

CAP a finals del segle XIX la gent del camp d'aquestes contrades, paral·lelament a la d'altres indrets de Catalunya, se sentia indefensa i desamparada davant la possibilitat d'una malaltia o accident que els pogués afectar i produir greus problemes en el seu treball. Cal que tinguem en compte que llavors, sobretot aquí, la terra ja era repartida en petites o mitjanes explotacions agràries que es treballaven en règim de propietat o d'arrendament, però de forma totalment autònoma. Els era motiu d'angoixa la possibilitat de posar-se malalts i tenir dificultats per realitzar els treballs que no es podien ajornar. Hem de pensar que en aquella època no existia la Seguretat Social ni hi havia establerta cap associació o mútua on emparar-se en cas de necessitat. Aquestes circumstàncies foren el motiu de la inquietud que va fer que els pagesos s'organitzessin en entitats que van anomenar "germandats", amb l'única i específica finalitat d'ajudar-se mútuament en cas de necessitat.

És de remarcar també el fet que a aquestes associacions també s'hi va integrar ja des de la seva constitució gent que no era específicament pagesa, sinó artesans del poble, com fusters, ferrers, sastres o botiguers de queviures, molts dels quals també tenien i treballaven alguns terrenys,

* Article elaborat per Josep Reyner Tarrés, Juli Campeny Tresserras i Josep Costa Roca.

però que de qualsevol manera, eren part integrant de la problemàtica d'un poble rural. Per això formaven part de la germandat amb els mateixos drets i deures que els altres associats, exclusivament pagesos, i amb igual esperit de cooperació per constituir entre tots una gran família.

Constitució i fundació de dues germandats a Maçanet

Cap a finals de l'any 1900, s'organitzaren i fundaren dues germandats a Maçanet, l'anomenada "La Protectora de los Enfermos" sota l'advocació de Nostra Senyora dels Dolors, i la de Sant Jordi, ambdues amb la mateixa finalitat d'ajuda mútua i amb uns Estatuts o Reglament pràcticament iguals. L'única cosa que les diferenciava era el nom i la gent que les constituïa.

Aquest fet realment insòlit que en un poble petit com era llavors Maçanet, s'hi constituïssin a la vegada dues germandats amb els mateixos objectius, no podia ésser motivat per res més que per diferències o rivalitats de caire polític. I així era, de fet.

Per les dades que hem anat recollint, pel que havíem sentit explicar a aquells nostres passats protagonistes directes d'aquells temps i, molt especialment, per la documentació d'aquestes germandats que tenim a mà, –estatuts, llibres de Caixa i d'Actes, etc.– ens hem adonat de les rivalitats existents en el poble. L'anomenada "La Protectora de los Enfermos", –cal que no oblidem que en aquells temps tota cosa més o menys oficial s'havia d'escriure rigorosament en castellà–, agrupava la gent de caire progressista o liberal: ara en diríem de centre o d'esquerres, en sentit moderat. L'anomenada Germandat de Sant Jordi– que durant més de 60 anys va fer que el dia 23 d'abril fos a Maçanet dia d'una bonica i tradicional festa que celebrava tothom joiosament cada any–, agrupava els maçanetencs de caire o ideari més conservador. Un detall significatiu és que el primer president de la de Sant Jordi era un home vinculat directament amb la gent carlina. El que no influïa per a res en aquestes associacions rivals era el motiu econòmic. No es tractava de més rics o més pobres, de propietaris o masovers. Més aviat s'agrupaven entorn d'un estat d'opinió i també una mica al voltant d'un "líder" o "líders".

Tota aquesta gent que foren fundadors d'aquestes germandats, i d'altres que s'hi incorporaren immediatament, eren homes –no es parla enlloc de dones– nascuts els anys 60 o 70 del segle XIX, i la immensa majoria d'ells havien estat alumnes d'aquells primers mestres de l'escola pública de Maçanet: el Sr. Cugat Estrach i el Sr. Vidal Puigvert. Pel que es pot veure pel redactat dels Estatuts i també per les actes escrites en els corresponents llibres, tenien una idea molt clara de l'esperit d'ajuda mútua així com també de la

lleialtat a l'associació i de la disciplina i escrupolositat en el funcionament intern de les seves respectives entitats.

Un altre aspecte important que cal remarcar és el fet que, amb el transcurs dels anys, tant en una germandat com en l'altra hi havia associats de diferent opinió i filiació política. Amb el pas del temps les coses evolucionen, i així veiem com, sobretot en l'època republicana, en què les lluites polítiques es radicalitzaren notablement, hi havia gent de la Sant Jordi que votava Esquerra Republicana de Catalunya, i per altra part, n'hi havia de la de Nostra Sra. dels Dolors que era de la Lliga Regionalista o d'altres partits més dretans. Però tot això no alterava gens l'harmonia i bon funcionament en el si de les respectives germandats. Per damunt d'opinions o partidismes polítics, havia arrelat en la gent l'amor i la lleialtat absoluta que sentien per la seva germandat, i es pot afirmar rotundament que aquest sentiment no s'alterà mai en els anys d'existència d'aquestes germandats que duraren fins l'arribada de nous temps i noves generacions.

Reglament i règim intern de les dues germandats

En data 16 d'octubre de 1900, foren presentats al Governador Civil de Girona, el Reglament de la Germandat "La Protectora de los Enfermos". Aquest Reglament, l'original del qual escrit a mà tenim a la nostra disposició, consta de 10 capítols i 53 articles; a més d'un d'addicional, i està signat a més del Governador interí (il·legible), pels següents socis sense especificar càrrecs: Joaquim Amatller, Josep Ruhí i Dalmau, Joan Camps, Emili Bansells, Miquel Coll i Antoni Bancells.

La Germandat de Sant Jordi fou fundada en data de 23 de desembre de 1900, i la seva primera Junta Directiva era integrada per: *president*, Josep Viader i Brugada; *vicepresident*, Joan Selva i Call; *caixer*, Joan Bosch i Estañol; *vocal*, Rafel Pascual i Vila; *oïdors de comptes*, Llorenç Clos i Grebol i Pere Pascual i Vila; *secretari*, Emili Bancells i Guitart. Dies més tard, fou nomenat *andador* (delegat, portador d'avisos) Joan Rosell.

Com a nota anecdòtica cal esmentar el fet que, pel que fa a la germandat "La Protectora de los Enfermos" o dels Dolors, que havia presentat el Reglament amb data de 16 d'octubre de 1900, al Govern Civil, al cap de mig any s'adonaren que no s'havia presentat a la Superioritat per part de la persona que els assessorava, l'acte fundacional de l'entitat, i per aquest motiu el seu funcionament era illegal. Aquesta anomalia, que atribueixen al desconeixement de l'esmentada persona de confiança de la vigent Llei d'Associacions, volen que quedi subsanada en Acta de Constitució de la Germandat de data

E S T U D I S

14 d'abril de 1901 a la qual hi assisteixen com a socis fundadors els veïns: Miquel Bosch i Martorell, Jaume Bosch i Busquets, Miquel Coll i Martorell, Josep Costa i Bancells, Pere Tomàs i Francesch, Joan Rovira i Tonijoan, Martí Pons i Llach, Rafel Bosch i Pascual, Francesc Ruhí i Dalmau, Josep Tarrés i Soler, Rafel Masferrer i Riera, Pere Planas i Roset, Esteve Riera i Molins, Josep Amatller i Ruhí i Miquel Masjuan i Tornabell. En aquesta acta, molt llarga i detallada, es fa constar que no assisteixen a la reunió per causes diverses, però justificades, els que fins ara s'han considerat socis fundadors, els Srs. Jaume Bosch i Xarbau, Llorenç Casabó i Pous, Jaume Coll i Murgadella, Joaquim Tomàs i Balmaña, Joaquim Amatller i Puig i Jaume Bosch i Ribas.

Seguidament, es procedeix a nomenar la que seria primera Junta Directiva de la germandat que amb el temps es coneixeria popularment com la *dels Dolors*: *president*, Miquel Bosch i Martorell; *vicepresident*, Jaume Bosch i Busquets; *caixer*, Miquel Coll i Martorell; "*vocal sin cargo*", Pere Tomàs i Francesch; *secretari*, Llorenç Casabó i Pou; "*oïdores de cuentas*", Jaume Bosch i Xarbau i Josep Costa i Bancells. Com a "*llaveros*" foren nombrats en Joan Rovira i Tonijoan i en Martí Pons i Llach. I com a "*enfermeros*", en Rafel Bosch i Pascual, Jaume Coll i Murgadella, Josep Amatller i Ruhí i Josep Tarrés i Soler. Com a *andador* fou nomenat en Francesch Ruhí i Daldón.

Pel que es pot deduir d'aquesta acta de constitució, en el moment de la seva fundació eren 21 associats. No podem esbrinar exactament els que sumava la Sant Jordi en aquest mateix moment, però sembla que devien ser aproximadament la mateixa quantitat de gent. El que sí que veiem per les actes que es van inscrivint en els respectius llibres, tant en una com en l'altra germandat hi van entrant contínuament nous associats, d'acord amb els requisits reglamentaris previs de revisió mèdica i admissió per la Junta Rectora.

En el funcionament o règim intern, sobretot pel que fa referència als càrrecs de Junta principals com president, vicepresident, secretari, tresorer, eren els normals en tota aquesta classe d'entitats. Havien d'ésser càrrecs obligatoris i gratuïts per a tots els afiliats que resultessin elegits. El president era la màxima autoritat de l'associació, el que presidia, regulava o moderava totes les activitats i també, qui tenia vot decisiu per resoldre qualsevol qüestió que s'hagués suscitat entre els altres membres de la Junta. La funció del vicepresident, era la de substituir el president quan es produïa l'absència o impossibilitat d'aquest. El secretari tenia al seu càrrec els afers administratius com ara portar la llista o relació de socis, controlar altes i baixes per malalties i

convalescències, redactar les actes de totes les reunions tant generals com de Junta de Govern al llibre que per a aquesta finalitat tenia al seu càrrec, etc. El caixer o tresorer era el responsable de custodiar o guardar al seu domicili la caixa on eren dipositats els fons o cabals de la germandat, exceptuant-se aquesta responsabilitat només en casos “de violència” (robatori), incendi o inundació, tal com ho expressa textualment el Reglament. També ha de portar al dia el llibre de Caixa on hi inscriurà tots els moviments de diners. La caixa, que serà un moble ben construït i segur, tindrà tres panys amb tres claus diferents que seran guardades una pel caixer, i les altres, pels respectius dos “*llaveros*” o clavaris que formen part de la Junta.

En el Reglament de la Germandat dels Dolors, –creiem que en la de Sant Jordi feien aproximadament igual– està establert per l'article 35 que el tercer diumenge de cada mes s'han de reunir el caixer, el secretari i els dos clavaris per obrir la caixa i ingressar els diners de les mensualitats pagades pels germans, així com retirar el necessari per fer efectius els pagaments que calgui. Els pagaments, a més, hauran de portar el vist-i-plau del president. En el Reglament de “La Protectora de los Enfermos” o dels Dolors, hi veiem entre els càrrecs de Junta, el *vocal sense càrrec*. Aquest ve a ser com un vocal d’“emergència”, ja que en casos de necessitat pot ser suplent dels oïdors de Comptes, del caixer, del secretari i, fins i tot, del president. Té l'obligació d'assistir sempre a totes les reunions de Junta que convoqui el president a fi d'estar sempre ben assabentat de la marxa de la germandat i poder exercir amb plena eficàcia qualsevol de les funcions dels esmentats càrrecs.

Els oïdors de comptes eren dos vocals més de la Junta, que estaven obligats també a assistir a totes les reunions convocades pel president i a “examinar minuciosament tots els comptes que presenti el caixer, tant d'entrades com de sortides”. Es podria dir que eren uns “supervisors” de les finances de la germandat.

Quant als “*llaveros*” o clavaris, encara que no formaven part directament de la Junta Directiva o de Govern, se'n deien “*empleados subalternos*” al servei del president però sense cobrar cap sou, i la seva missió era comparèixer a petició del president a fi d'obrir la caixa conjuntament amb el tresorer per ingressar-hi o retirar-hi diners. Sense les tres claus –totes diferents– conjuntament, no s'obria la caixa.

Com a anècdota, podem reproduir un fragment d'una acta de la Germandat de Sant Jordi de data 8 de setembre de 1906 en què es diu “en virtut de l'estat de deficiència de l'actual caixa de guardar diners, s'encarrega la construcció d'una nova al fuster Joan Riera per l'import d'onze pessetes”. També en una altra acta, el caixer es queixa que el seu domicili està molt

E S T U D I S

“deteriorat” i no reuneix les condicions adients de seguretat per guardar la caixa de l'entitat. Demana solucions.

Uns altres dels anomenats “*empleados subalternos*” són els “*emfermeros*”, dels quals tant l'una com l'altra germandat en tenen sempre quatre. La missió d'aquests infermers és la de vigilar i supervisar per ordre directe del president, l'estat dels malalts de baixa total i dels convalescents. Cerciorar-se que la malaltia sigui real, que el diagnòstic del metge hagi estat correcte i que el malalt estigui ben cuidat, tant per part dels seus familiars com d'altres persones que hi tinguin quelcom a veure. Per a aquesta finalitat, d'acord amb allò que disposa el Reglament, la família del germà malalt donarà entrada lliure al seu domicili, tant de dia com de nit, als esmentats infermers a fi que puguin portar a terme correctament la missió que tenen encomanada.

Precisament, en aquest apartat dels malalts, convalescents, infermers, etc., que comentem, és on es denota més clarament l'esperit d'extrema escrupolositat o de desconfiança que ja es manifesta en el redactat dels diferents articles del Reglament i que més tard es confirma en les actes que es van inscrivint en els llibres de les entitats. El fet que per obrir la caixa de la germandat hi hagin d'ésser presents tres persones amb tres claus diferents, no denota res més que la desconfiança o temor que el tresorer cometi irregularitats en el maneig dels cabals, talment com si el llibre de caixa on s'hi anoten les entrades i sortides de diners no serveixi per res.

En el cas dels malalts, convalescents i infermers, aquesta escrupolositat o desconfiança ja era més justificada, tota vegada que aquí sí que hi entrava la possibilitat de la “picaresca”, com de fet, més d'una vegada s'havia produït. Repassant aquests vells llibres, hi trobem diferents casos, com per exemple: en la germandat dels Dolors, un germà que està “malalt” i està al llit de dia, a la nit i amb les portes de la casa ben tancades, treballa en el seu ofici artesanal d'esclopeter. D'aquesta manera treu dos jornals: el del seu treball fent esclops, i la pensió o “*socorro*” que li paga la germandat. Fou espiat i consegüentment, expulsat de la germandat. Aquest és un dels casos, però aquests fets en són causa d'altres de contradictoris, per exemple, en la de Sant Jordi, a en Jaume Risech no li volien pagar el “*socorro*” o estipendi que li corresponia per considerar els infermers inexistent la malaltia certificada pel metge. Total, que en Jaume Risech es va morir de la tal dolència no acceptada, i la germandat hagué de pagar les 20 pessetes a la vídua pels dies que portava malalt, a més de l'estipendi reglamentari per defunció. Un altre cas va ser l'any 1917 en què un infermer visità un germà malalt i en trobar-lo afaitat considerà que no hi havia causa i li fou retirada la pensió. A l'any 1918, a en

Josep Francesch i Ruhí, convalescent, el troben a la porta de casa seva assegut prenent el sol, i també li retiren la pensió per considerar que no era justa. Pel que hem anat veient, els certificats dels metges eren només a títol orientatiu, ja que qui decidia l'oportunitat de concedir els "*socorros*" reglamentaris eren els infermers.

I aquí haurem de fer esment de la problemàtica dels metges en les germanats de Maçanet. La Germanat "La Protectora de los Enfermeros" o dels Dolors, sembla que havia tingut sempre com a metge el Dr. Frederic Suñer que era el metge titular del poble, encara que en les actes, rarament es menciona el nom de l'esmentat doctor. En canvi, la germanat de Sant Jordi, sempre tingué metges diferents, i la raó fonamental d'això és que el Dr. Suñer era, a part de la seva professió de metge el líder polític de la majoria de la gent que estaven integrats a la germanat dels Dolors, de caire marcadament liberal. Així veiem com a la de Sant Jordi, en acta de data 15 d'octubre de 1902, acorden nomenar el Dr. Domingo Amalio Prim com a metge de la germanat, assignant-li el pagament anual de 30 pessetes. Al cap d'alguns anys, en una reunió general de 7 d'abril de 1912, acorden nomenar metge-inspector de la germanat el Dr. Enric Serra Febrer, assignant-li la quantitat de 100 pessetes anuals. En una acta de data 18 de març de 1915, la germanat de Sant Jordi acorda que a partir de llavors no s'acceptarà cap certificat de malaltia signat pel Dr. Frederic Suñer, a causa d'unes suposades irregularitats observades en la malaltia del germà Francesc Santamaria. També, en acta de data 25 de juliol de 1915, és nomenat metge-inspector titular de la germanat, el Dr. Antonio Oriol i Puignau amb l'assignació de 100 pessetes anuals.

A l'any 1919, veiem que figura com a metge de la Sant Jordi, el Dr. Joan Anglada, però en acta de data 28 de març de 1920 diu que "per alguna anomalia i negligència observada en el comportament del Dr. Anglada, s'acorda dar-li la baixa com a Metge Oficial de la Germanat". Davant la manca de facultatiu oficial propi, la germanat es veu forçada a admetre alguns certificats de malalties de germans extesos pel Dr. Frederic Suñer, però en reunió general de data 25 de juliol de 1920 s'acordà portar a cap gestions amb el metge de Vidreres, Dr. Anicet Puigdollers, encaminades a fer-lo metge oficial de l'entitat. En la propera acta es donà compte de l'acceptació de l'esmentat doctor per ocupar el càrrec de metge-inspector per la quantitat d'una pesseta anual per cada germà-soci. Finalment, en una reunió general de data cinc d'abril de 1925, la germanat de Sant Jordi acordà acomiadar el Dr. Anicet Puigdollers com a facultatiu de l'entitat per a donar pas al nome-

E S T U D I S

nament del Dr. Joan Negre i Vidal, un metge jove que havia arribat a Maçanet com a metge titular del poble i que venia a rellevar el Dr. Frederic Suñer. Així, d'aquesta manera es posava fi a la continuada dansa de metges a la germandat de Sant Jordi i al mateix temps, també al rebuig sistemàtic del metge titular fins llavors, tota vegada que el Dr. Joan Negre venia de fora i estava totalment deslligat de tota mena de rivalitat política o de grups antagònics. A partir de llavors, el Dr. Joan Negre fou metge tant de la Germandat de Sant Jordi com de la dels Dolors, sense cap mena de problema i fins a la dissolució d'aquestes entitats en els anys 60.

Finalment, com a últim dels anomenats "*empleados subalternos*", s'ha de fer menció de la figura de l'andador. Aquest personatge venia a ésser com una mena d'agutzil, si ho comparem amb aquest càrrec dels antics ajuntaments. Estava a les ordres directes del president per transmetre tots els encàrrecs que aquest li encomanava. Per aquest fi, havia de passar dues vegades a la setmana per la casa del president per rebre les ordres. També era missió seva de traslladar la caixa de l'entitat al domicili del nou caixer quan hi havia canvi de Junta, així com també passar a cobrar a domicili els rebuts dels germans que no haguessin pagat el segon diumenge de cada mes. Aquest, era l'únic dels operaris subalterns que rebia una retribució econòmica pel seu treball. Segons l'article 44 del primer reglament de la Germandat "La Protectora de los Enfermos", tenia una retribució anual de dotze cèntims per cada germà, això a l'any 1900. El primer *andador* de la germandat esmentada fou Francesc Ruhí i Daldón. Quant a la Sant Jordi, de moment no nomenaren cap càrrec semblant, però en una reunió amb data 31 de desembre de 1901 s'acordà nomenar andador el qui ho anava fent desinteressadament, amb la retribució de 2,50 pessetes mensuals, però si en un termini determinat de temps s'ofereix algú que ho faci per una quantitat inferior a l'esmentada, se li assignarà el càrrec. Curiosament, en l'acta d'aquesta reunió, no s'especifica cap nom.

Mitjans econòmics de les germandats i distribució o moviment de diners

Les finances de les germandats es nodrien de les entrades que havien de satisfer als nous socis en entrar a l'entitat. Per entrar a formar part de la germandat, s'havia de tenir un mínim de 16 anys i un màxim de 40; presentar un certificat mèdic acreditant una perfecta salut i no tenir cap antecedent de "*penado*", escandalós, alcohòlic o "*libertino*" ni cap d'altres "*vicios reprobables*". L'any 1900, o sigui, a la fundació de les germandats, la quantia

QUADERNS DE LA SELVA, 4

de l'entrada de nous socis era de vint rals (5 pessetes) dels quals se'n pagaven 10 (2,50 pts.) al moment de ser acceptat i els altres 10 al cap de tres mesos (que era el període de prova que passava per si sortia alguna malaltia amagada). A més, havia de pagar un ral (0,25 ptas.) per l'exemplar de les "ordenanzas" que se li lliurava. La quota mensual era de quatre rals (una pesseta).

Els "socorros" o pensions que satisfieien les germandats als seus associats en cas de malaltia eren de deu rals (2,50 pessetes) diaris en cas de baixa total (haver de guardar llit). De vuit rals diaris (2 pessetes) en cas de patir algun "mal vist" com talls, contusions, fractures, etc. Per les convalescències es pagaven sis rals (1,50 pessetes). En els casos de malaltia crònica o de molt llarga malaltia, la dieta era de dos rals diaris (0,50 pessetes). En cas de defunció d'un germà, l'entitat pagava a la família 25 pessetes per despeses del bagul o caixa. Totes aquestes quantitats, tant d'entrades com de despeses, fan referència a l'època de la fundació d'ambdues germandats i a l'immediat i llarg primer període del seu funcionament, ja que durant bastants anys el nivell de vida no s'alterava o ho feia mínimament.

Per tot el que es pot deduir dels llibres d'actes i de caixa d'aquestes germandats, sembla que econòmicament funcionaven francament bé. Una prova d'això és que, tant l'una com l'altra, per evitar que el caixer hagués de guardar massa diners, adquiriren valors o accions de diferents classes. Així, veiem com en una reunió de la Germandat de Sant Jordi de data 25 d'octubre de 1908 s'acordà que per descarregar de la responsabilitat el caixer s'invertiria tot el capital menys una petita quantitat en "*Valores del Estado*" i la "*póliza de operación*" era a nom de la germandat. Per part de la Germandat dels Dolors, També amb el temps adquiriren "Accions de la Deuta de l'Ajuntament de Barcelona", nominals de 500 pessetes cada una, que conservaren fins a la seva dissolució. Una altra mostra que les germandats funcionaven bé és que en algun període en què els semblava que acumulaven massa diners a la caixa, en una reunió general acordaven no cobrar mensualitats durant uns mesos.

Reunions generals, de junta i festes anuals de les germandats

En els Reglaments de què disposem de la Germandat dels Dolors, tant en el primitiu i fundacional com en el reformat de l'any 1929, es preveu que es facin, com a mínim, quatre reunions generals l'any: els primers diumenges dels mesos de gener, abril, juny i setembre. Aquestes reunions son a títol ordinari, i s'hi dóna compte de les finances de l'entitat, moviment d'associats i

E S T U D I S

marxa general de la germandat. Per les actes escrites en els llibres respectius, podem veure que les Juntes tenen reunió cada mes. Com a nota anecdòtica, farem referència al primer llibre d'actes de la Germandat dels Dolors, en què en quasi totes les actes de reunió de Junta diuen que es reuneixen en compliment de l'Article 27. "I no havent-hi d'altres assumptes a tractar, s'aixeca la sessió". I l'Article 27 diu que la Junta es reunirà el primer diumenge de cada mes per tractar de la marxa de la germandat. Les reunions solien tenir lloc a casa del president o a vegades també al domicili d'algun dels altres integrants de la Junta, ja que aquestes entitats no tenien local social propi, llevat d'una temporada (cap a l'any 1912) en què la Sant Jordi se serví de l'anomenada "sala Banyeras". A les reunions generals, tenien obligació d'assistir-hi tots els socis, prèviament avisats per l'*andador* i el que no complia amb aquesta obligació i no presentava descàrrec justificat, era sancionat amb una multa d'una pesseta.

Cada any, aquestes germandats celebraven les seves respectives festes patronals. La de Sant Jordi el 23 d'abril, i la dels Dolors per la festivitat d'aquesta Mare de Déu, encara que més endavant, per caure aquesta festa sempre en dia laboral, es traslladava a algun diumenge més apropiat. S'acostumava a celebrar les festes amb tota esplendor, amb ofici cantat per orquestra i amb sardanes i balls pels associats i poble en general. Els germans tenien obligació d'assistir a l'Ofici, sota multa d'una pesseta en cas de faltar. La Germandat de Sant Jordi tenia establert com a pressupost per celebrar la seva festa la quantitat de 125 pessetes i molts anys acostumaven a llogar l'orquestra "Vella de Santa Coloma" i, pel que veiem anotat als llibres l'any 1908 l'orquestra els costava 80 pessetes de lloguer, més 4 pessetes per músic per "dieta" (vermut, dinar, cafè, etc.). Els anaven a recollir a Sils amb dues tartanes que cobraven 3,50 pessetes cada una. Aquesta germandat de Sant Jordi tenia una bandera-estendard, molt bonica, que els presidia en tots els actes, i que durant molts anys s'havia donat com a desapareguda, ja que ningú no en sabia donar raó. Sortosament, fa molt poc temps que s'ha pogut localitzar i recuperar, gràcies al Taller d'Història, cosa que ha alegrat a molta gent, atès que és un més dels records entranyables del nostre poble. Per la seva part, la Germandat dels Dolors, antigament tenia per costum el dia de la seva festa, tocar sardanes davant de la capella dels Dolors (avui desapareguda). Igual com l'altra germandat, també celebrava un ofici solemne amb orquestra al qual havien d'assistir tots els associats i hi lluien el bonic penó-ensenya de l'entitat, el qual avui encara es conserva i serveix cada any per la processó del Divendres Sant per presidir la confraria de la Mare de Déu dels

QUADERNS DE LA SELVA, 4

Dolors. Acostumaven a llogar per la seva festa l'orquestra de Vidreres pel preu de 70 pessetes i la manutenció, i també algun any, l'orquestra de Tordera. Ens referim també als anys 1903 aproximadament, ja que en èpoques més modernes s'havien contractat per part d'una i altra entitat, diferents orquestres a vegades de molta categoria, i s'havien organitzat festes molt esplendoroses.

Un fet anecdòtic –de tants que se'n podrien contar– fou que l'any 1928 la germandat de Sant Jordi passava per penúries econòmiques i la Junta acordà no celebrar aquell any la festa patronal per estalviar diners. Però el Sr. rector Mn. Josep Planells, nou a la parròquia, els obligà a celebrar-la sota amenaça de donar-ne compte al Governador Civil. Sembla que el motiu fou que el Sr. rector cobrava per l'Ofici 10 pessetes i la germandat passant a recaptar amb la becina per l'església només en recollia 7 o 8. Un altre detall a considerar és que s'estava en plena Dictadura de Primo de Rivera.

L'ajuda mútua ben entesa i ben practicada

Tal com dèiem al començament, l'esperit o inquietud que motivà la fundació de les germanats fou la necessitat d'ajudar-se mútuament en cas de malaltia o adversitat, davant l'estat de desempar en què es trobava la gent del camp. L'article 2 del Reglament de la Germandat "La Protectora de los Enfermos" o dels Dolors ho expressa textualment: "*El objeto de la Hermandad es proporcionar medios de asistencia a los hermanos en sus enfermedades y facilitar algún socorro cuando lleguen por desgracia a imposibilitarles*". L'ajuda mútua i l'assistència ha estat part fonamental i ben positiva durant aquests 60 anys i escaig d'activitat. A part les aportacions econòmiques que rebien els germans, molt valuoses –encara que avui dia ens semblin irrisòries–, d'altres eren tant o més importants. Per exemple, els nombrosos casos de malalts amb llargues malalties i que tenien necessitat de ser atesos de nit. Quan es presentava un cas d'aquests, abans molt freqüents, la germandat enviava cada nit, per vetllar el germà malalt i ajudar la família, dos associats que eren designats per ordre de llista. D'aquesta manera, s'ajudava i s'acompanyava la família en moments d'angoixa. Per altra part. Si aquest germà tenia necessitat d'uns treballs a la terra, fossin de sembra, collita, poda o cabades, la germandat s'ocupava d'organitzar grups d'associats que amb els seus parells de bous, cavalls i eines necessàries enllestien les feines amb els dies que fos necessari. Així, el germà malalt no s'endarreriria en la feina i no patia cap perjudici econòmic.

Totes aquestes ajudes foren practicades rigorosament durant tots els anys

E S T U D I S

d'existència d'aquestes entitats. Llegim en una acta l'expulsió d'un associat perquè es negà a vetllar un germà malalt. No sabem si és que hi estava enemistat, el cas és que aquesta "negligència" fou castigada amb l'expulsió de la germandat. Normalment, totes les accions d'ajuda mútua es portaven a terme amb tot entusiasme i bona voluntat. Era allò de "avui per tu, demà per mi".

Un altre exemple de solidaritat es manifestava amb la defunció d'un germà. A l'hora de l'enterrament es concentraven a casa del difunt tots els associats encapçalats pels integrants de la Junta de Govern i presidits pel penó o estendard de la germandat amb unes cintes negres de dol. En arribar al cementiri, com a últim acomiadament, es resaven conjuntament unes oracions en sufragi de l'ànima del germà difunt.

Evolució dels temps. Últims anys d'activitat de les germandats

Per dades que trobem dels llibres, veiem que a l'any 1919 la Germandat de Sant Jordi tenia 77 associats. No hem trobat cap anotació a aquest respecte en els llibres que tenim de la dels Dolors, però no creiem que en el seu nombre de socis hi hagués gaire diferència.

L'any 1931, a Maçanet s'estableix un servei de funerària amb l'estrena d'un "cotxe de morts" per una empresa particular. Cal fer esment aquí del fet que fins llavors aquesta tasca de conduir els difunts des de la casa fins al cementiri, la portaven a terme quatre homes, veïns més propers de la casa del difunt, i per aquest afer utilitzaven unes *andes* (uns pals llargs amb unes corretges) que per aquestes ocasions hi havia guardats al dipòsit del cementiri. La posada en servei d'aquesta nova modalitat de conducció de difunts fou acceptada per tothom com un pas de cara a la modernització, però cap de les dues germandats no acceptà de fer-se càrrec de les despeses d'aquest nou servei. Això sí, seguiren abonant "l'estipendi" reglamentari de les 25 pessetes per al bagul.

L'any 1934, les germandats acorden no posar cap multa als germans per la no assistència a la Missa del dia de la Diada. Estem en temps de la República, i es considera que hi ha llibertat de pensament i de consciència.

En arribar l'any 1935, els diners de les germandats, fins llavors guardats en les caixes fortes de les respectives entitats sota la responsabilitat exclusiva del caixer o tresorer, són dipositats en llibretes d'estalvi a la Caixa de Pensions més propera, la de Santa Coloma de Farners. Així, al caixer només li calia guardar, a més dels llibres i efectes nominals, les làmines o títols dels "Valors

de l'Estat" o del "Deute de l'Ajuntament de Barcelona", patrimoni de les germanats de Sant Jordi i dels Dolors, respectivament.

La Germanat de Sant Jordi encara pogué celebrar la seva festa pel 23 d'abril de 1936 amb tota normalitat. No així la dels Dolors que l'havia de celebrar a l'octubre, el 18 de juliol havia esclatat la guerra civil i llavors s'estaven vivint uns moments d'angoixa i tragèdia.

L'any 1937, a la Germanat de Sant Jordi escriuen les actes en català. No podem dir com ho feien en la dels Dolors perquè no s'ha pogut recuperar el llibre d'actes d'aquell temps.

Així mateix, l'any 1938, la Germanat de Sant Jordi rep un comunicat de la Generalitat de Catalunya amb l'ordre de canviar el nom, ja que llavors estava prohibit utilitzar noms de sants en entitats públiques. En reunió general de l'entitat, davant d'aquesta imposició, s'acordà posar el nou nom de "La Popular".

En arribar l'any 1939, amb l'acabament de la guerra civil, s'entrà en una nova situació amb la victòria de l'anomenat "*Movimiento Nacional*". Altra volta totes les actes són redactades en castellà, i en la Germanat dels Dolors es produeix una "petita depuració" amb la destitució del president, Joan Campeny, i de la seva Junta i la consegüent substitució per Pere Caballé i altres integrants de la nova Directiva, tota gent més addicta a les circumstàncies imperants. No durà molt temps aquesta nova Directiva, ja que aviat sorgiren diferències i incompatibilitats entre ells i hagueren de donar pas a una nova Junta integrada per persones més despolititzades.

Un dels primers passos que hagueren de donar les germanats fou legalitzar amb el Banc d'Espanya tots els títols i valors que posseïen a fi de no perdre aquest patrimoni. També l'any 1940, ja es tornaren a celebrar les respectives Diades i a més, en totes dues entitats s'hi anaven incorporant nous associats, tots gent jove que anaven seguint els passos dels seus pares i avis.

També per aquest temps, la germanat dels Dolors establí un conveni de col·laboració o adhesió amb la societat de prestacions mèdico-quirúrgiques de Barcelona "Quinta de Salut La Aliança", mitjançant el qual els associats a la germanat podien utilitzar els serveis d'aquesta entitat en la clínica establerta a Barcelona a uns preus reduïts.

Durant els anys 1942 i 1943, davant les penúries econòmiques que es patien, les dues germanats acorden celebrar la festa anyal en una sola diada. Les festes es porten a cap amb normalitat i bona harmonia.

L'any 1943 les germanats ja reben els primers comunicats i són instades a

E S T U D I S

entregar-se al nou règim de Federacions de Mutualitats de Catalunya. Sobre aquest tema, es fan reunions generals en ambdues germanats, on es manifesta el rebuig dels associats a tot organisme que vingui a alterar el normal funcionament d'aquestes entitats. "Fins ara hem anat bé nosaltres sols. Ningú s'ha de ficar en les nostres coses", o bé "aquests no ens volen pas donar res". Aquestes eren les respostes que hi donaven, sobretot la gent més gran. En aquests temps, les prestacions ja s'havien apujat sensiblement. Per baixa total es donaven 5 pessetes diàries i per convalescència, 3 pessetes.

Davant les creixents dificultats que s'anaven presentant per al desenvolupament normal de les germanats, les respectives Junes Directives tingueren diferents canvis d'impressions i acordaren convocar una reunió general conjunta per intentar trobar el camí per fusionar-se en una sola germanat i adaptar-se als nous temps que exigien una reforma total de les prestacions, quotes, etc... Però la idea de fusionar-se, en principi ben vista per una bona part dels associats que veien aquesta unió com a únic camí per la supervivència de la germanat, topà de seguida amb l'oposició de la gent més gran, que no volien entendre la necessitat de modernitzar-se i de cap manera acceptaven la possibilitat de perdre el nom i la identitat de la seva respectiva germanat. Fou impossible arribar a un acord. Això era l'any 1955.

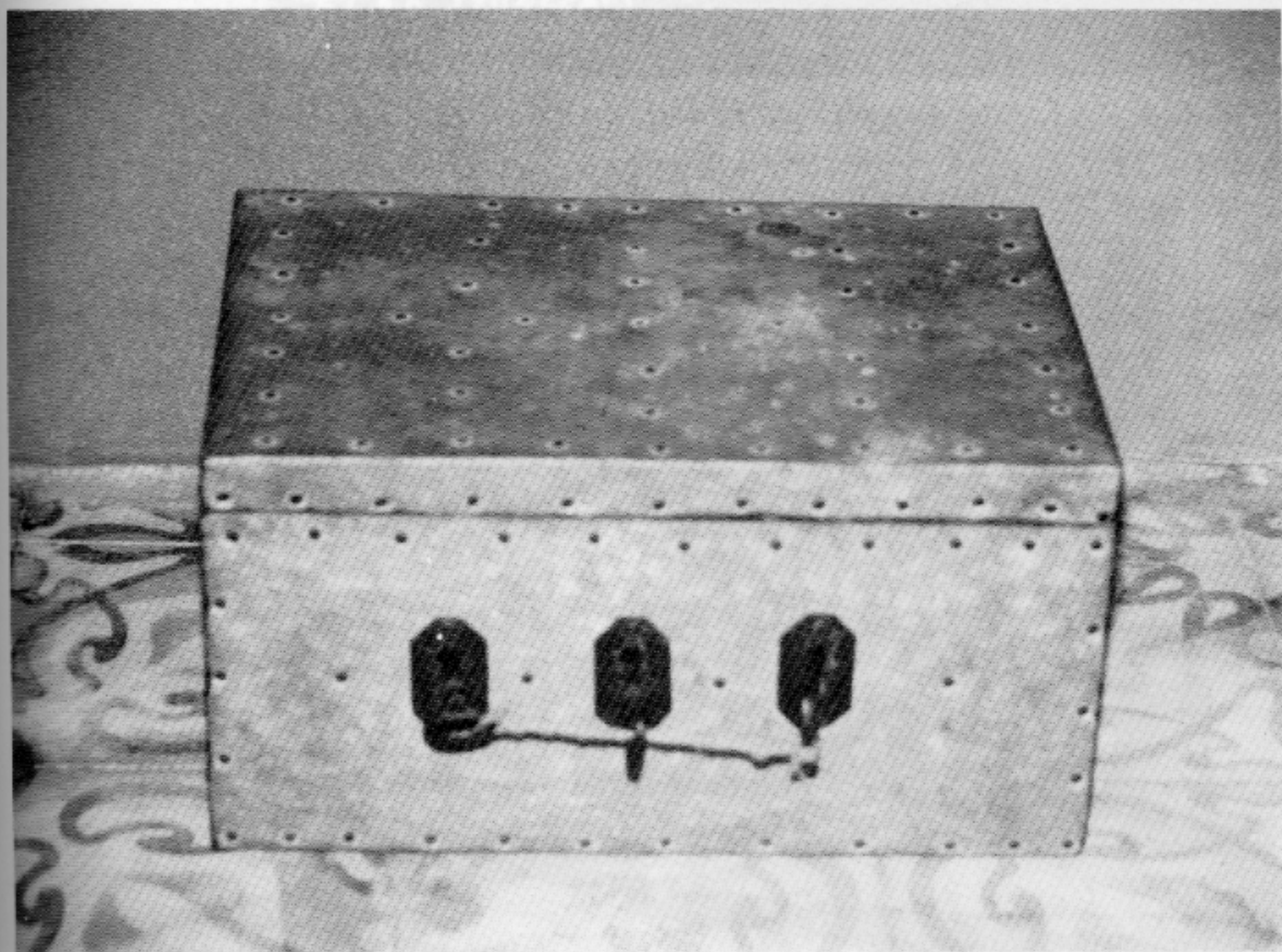
Les coses anaven evolucionant; començà la recessió del món agrari, els pagesos petits buscaven noves ocupacions i deixaven les seves cases. Per altre part, sorgiren noves opcions d'ajuda sanitària en instal·lar-se noves clíniques tant a Barcelona com a Girona, amb societats que feien passar representants per les cases de pagès i també de la vila a la recerca d'associats als quals oferien els avantatges de la seva empresa respectiva. I així, a poc a poc, tothom es procurà la seva seguretat particular i, en conseqüència, la germanat ja poc interessava, cosa que provocà una progressiva davallada d'associats.

Per altra banda, els directius de les germanats es veien neguitejats per una continuada "pluja" de comunicats de la Federació de Mutualitats, Ministeri del Treball i altres organismes, exigint estats de comptes, balanç, inventaris, amb amenaces d'inspeccions, sancions, etc., cosa que cada vegada agradava menys i atemorïa aquesta gent que fins llavors havien intentat tirar endavant "heroicament" aquestes germanats que havien heretat d'aquella gent que tan il·lusionadament les havien fundat l'any 1900. I així veiem com l'any 1963 es dissol la Germanat de Sant Jordi i poc temps després, el 1968, segueix els mateixos passos de la Germanat dels Dolors, l'antiga "La Protectora de los Enfermos".

Els integrants de les últimes Junes Directives, els que portaren a terme la

QUADERNS DE LA SELVA, 4

dissolució de les seves respectives germandats dipositant llibres i efectes a la Delegació de Girona de la Federació de Mutualitats de Catalunya, eren per part de la Germandat de Sant Jordi: president, Joan Costa i Bassols; secretari, Martí Rossell i Hidalgo; tresorer, Joan Bosch i Rossell. I per part de la Germandat dels Dolors: president, Emili Planas i Barrera; secretari, Josep Reyner i Tarrés; i tresorer, Esteve Xarbau i Deulofeu. Tots ells eren fills o néts d'aquells homes (en aquell moment ja quasi tots desapareguts) que amb tan d'esperit de cooperació i d'ajuda mútua les havien fundat 60 anys i escaig enrere i que havien portat a terme una tasca certament positiva. Per això, la "papereta" que hagueren de protagonitzar aquestes últimes directives certament no fou pas gens agradable. Però així és la vida.

Caixa de la Germandat de la Mare de Déu dels Dolors on es guardaven els diners i la documentació. Foto Taller d'Història de Maçanet de la Selva.

*Processó de la Germandat de Sant Jordi (23-IV-1919). Foto V. Fargnoli.
Taller d'Història de Maçanet de la Selva.*

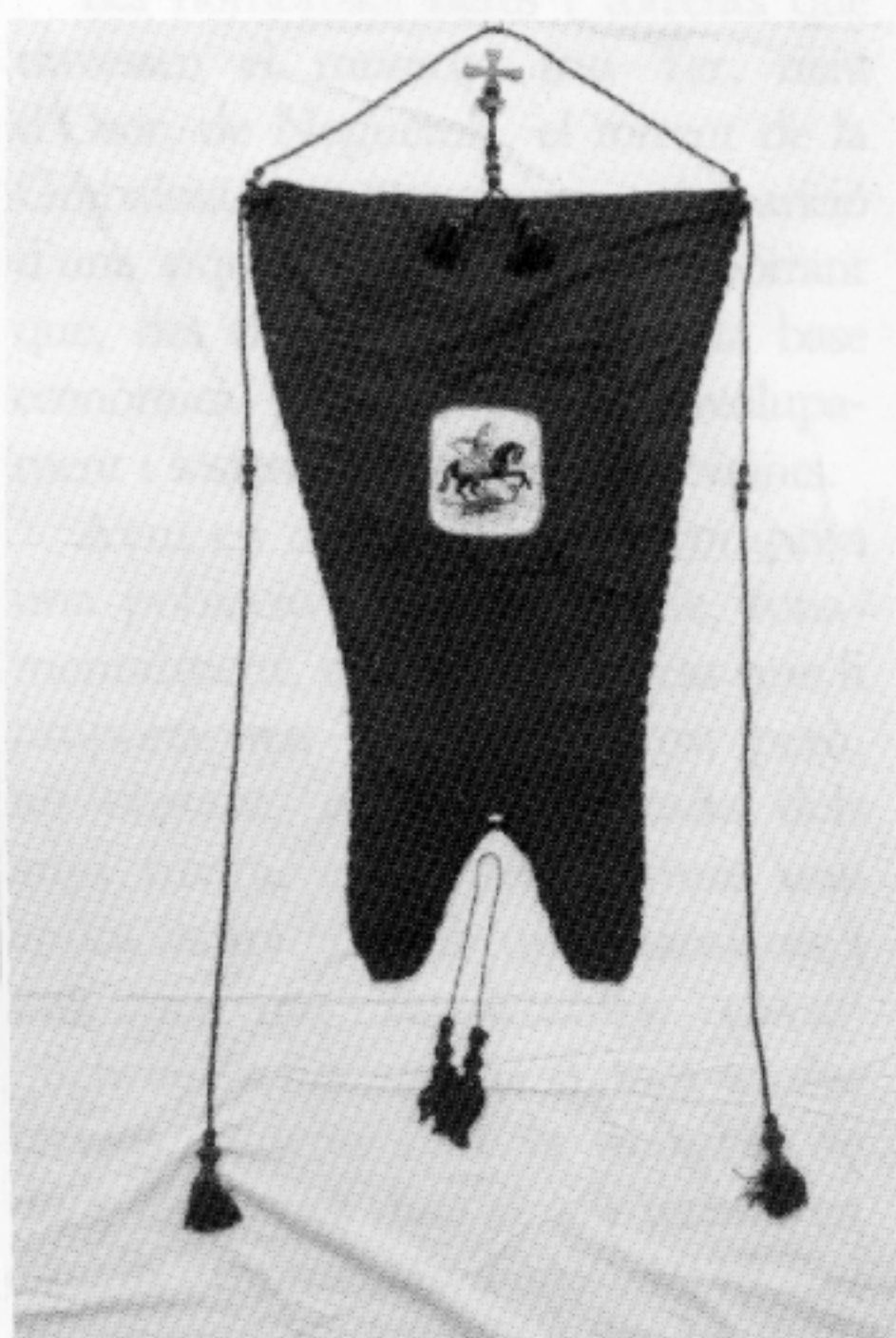

*Església dels Dolors (avui desapareguda) on s'hi celebrava la festa anual. Foto Taller
d'Història de Maçanet de la Selva.*

*Els efectes de la guerra:
víctimes i repressió
al municipi d'Osor
(1936-1941)*

El municipi d'Osor està situat en el cor de les Guilleries i abasta una extensió, aproximada, de 52 quilòmetres quadrats. Dins d'aquest ampli terme municipal hi ha ubicats diversos nuclis de població que mantenen, entre ells, una distància física considerable: Osor (població principal), Santa Creu d'Hosta (a 6 quilòmetres del nucli principal), Santa Maria del Coll (a 5 quilòmetres del nucli), La Colònia o Mines d'Osor (a 4 quilòmetres), Sant Miquel de Tor (a 6,2 quilòmetres) i Sant Gregori (a 6 quilòmetres).

Les nombroses cases i edificis que

Penó de la Germandat de la Mare de Déu dels Dolors (esquerra) i de la Germandat de Sant Jordi (dreta). Foto Taller d'Història a Maçanet de la Selva.